

DŮSLEDKY GLOBALIZACE, GLOBÁLNÍ PROBLÉMY

Kompletní text k tématu viz:

KUNEŠOVÁ, H., A. KOCOUREK, P. BEDNÁŘOVÁ, E. CIHELKOVÁ a M. NOVÝ. 2014. Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy. 3. vyd. Praha: C. H. Beck. ISBN 9788074005022. část I, kapitola 1, kapitola 15

Globalizace pozměnila obchod, investice a technologie natolik, že se vývoj světového hospodářství mění ze dne na den. **Z ekonomického hlediska je globalizace vnímána vcelku pozitivně, neboť:**

- liberalizace povzbuzuje světový obchod, který roste rychleji než světové hospodářství,
- liberalizace obchodu přináší internacionalizaci podnikání (tj. přístup k větším trhům přesahujícím národní hranice) a tím i stimuluje ekonomický růst,
- internacionalizace podnikání je spojena s rostoucí konkurencí v globálním měřítku, která tlačí na efektivnější hospodaření se zdroji a vede k růstu konkurenceschopnosti výrobců a jednotlivých zemích, což následně přispívá k růstu ekonomické úrovně zemí,
- internacionalizace podnikání přispívá také k šíření technologií, znalostí a informací,
- v souvislosti s globalizací nabývají stále většího významu informace - informační technologie umožňují šetřit čas i náklady, usnadňují sdílení informací a eliminují vše zbytečné, pomalé a nákladné.

Globalizace probíhá v konkrétních ekonomických, politických a sociálních podmínkách a proto **může být doprovázena řadou negativních důsledků:**

- silnější subjekty prosazují své zájmy na úkor slabších, v důsledku toho dochází k zesilování nerovnoměrného ekonomického a sociálního vývoje,
- globalizační proces, resp. rostoucí integrace trhů, umožňuje rychlé šíření ekonomických, finančních a jiných problémů mezi ekonomikami, regiony a kontinenty (např. šíření ekonomických a finančních krizí),
- řada problémů získala světový rozměr a nelze je řešit v rámci jedné země či skupiny zemí.

Globalizace má také závažné dopady na úlohu a sílu státu. V důsledku sílící transnacionalizace dochází k **přerozdělení moci mezi státy a transnacionálními společnostmi (TNK) ve prospěch TNK**. Přestože si státy udržují svoji suverenitu, TNK se snaží ovlivnit vlády jednotlivých států ve svůj prospěch. Jako příklady je možné uvést lobování, financování volebních kampaní nebo personální vazby mezi TNK a státním aparátem. Vlády se stále více dostávají do ambivalentního postavení: na jedné straně se od nich jako od tvůrců hospodářské politiky očekává aktivita udržující tržní struktury co nejbližší ideálu dokonalé konkurence (tedy realizace antimonopolní politiky), na druhé straně jsou v mnoha směrech s TNK solidární, neboť „...je dobré se přátelit se subjekty nadanými značnou ekonomickou mocí, protože to padá na váhu v mezinárodní

politice, násobí to moc politickou.“¹ Snaha o vytvoření výhodných podmínek pro přímé zahraniční investice TNK dostává často přednost před ostatními cíli např. v oblasti životního prostředí nebo v sociální oblasti.

Vliv globalizace na stát nesouvisí pouze s rostoucí silou TNK. Ekonomická prosperita států je stále více ovlivňována pohyby na světových finančních trzích. **Obrovské finanční toky jsou v globalizované ekonomice mimo kontrolu jednotlivých vlád, centrálních bank i mezinárodních finančních institucí.** Pohyb spekulativního kapitálu, který výrazně převyšuje investice do produkce nebo obchodu se zbožím a službami, představuje pro jednotlivé státy i celou světovou ekonomiku významnou hrozbu.

Nejzávažnější rizika spojená s procesem globalizace uvádí následující přehled²:

- vývoj společnosti je provázen nepředvídanými změnami a šoky,
- globální ekonomika může výrazně ovlivnit distribuci bohatství mezi zeměmi a vyvolat růst globální nerovnováhy. Z globalizace nemohou dosud těžit všechny země – chudým zemím připadají poďradné úlohy.
- Hrozbou se stává rostoucí nezaměstnanost: zvyšování konkurenceschopnosti je spojeno s likvidací neefektivních výroby a zvětšováním mezery mezi likvidací pracovních příležitostí a jejich vytvářením. K růstu nezaměstnanosti přispívá také odliv kapitálu ze zemí s drahou pracovní silou do zemí s pracovní silou levnější.
- Globalizace může výrazně zvýšit sociální rozdíly, vyvolat silné vnitřní pnutí ve společnosti a může vést k sociální explozi.
- Informační technologie sice urychlují pohyb a zvyšují množství informací, ale neusnadňují jejich interpretaci.
- Neglobalizuje se jen hospodářství a finanční trhy, ale i terorismus, kriminalita a znehodnocování životního prostředí.

Vybrané globální problémy

Chudoba

Absolutní chudoba (*absolute poverty* nebo *extreme poverty*) je definována jako situace, kdy příjem na jednoho obyvatele a jeden den klesne pod 1,25 USD.³ V takových podmínkách žije podle současných odhadů 1,4 miliardy lidí, což představuje ve srovnání s rokem 1990 snížení o 47 %.⁴ Ke snížení počtu osob žijících v absolutní chudobě nedochází rovnoměrně ve všech rozvojových regionech světa. Výrazný vliv na celkový pokles absolutní chudoby ve světě je nutné připsat regionu východní Asie a Tichomoří, zatímco např. v subsaharské Africe nebylo do roku 2010 (ve srovnání s rokem 1981,

¹ TUREK, O.: *Globalizace – stará a nová*. Listy. Časopis pro politickou kulturu a občanský dialog [online]. Dostupné na <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=042&clanek=020412>

² KONEČNÝ, M.: *Inovace managementu v období internacionalizace podnikání a globalizace ekonomiky – malé a střední inovační podnikání*. Management 99 (sborník referátů), 1.díl. Plzeň : Západočeská univerzita, 1999, s. 62.

³ FÁREK, Jiří; KRAFT, Jiří. *Světová ekonomika v epoše globálních změn*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2012.

⁴ UN. *Millennium Development Goals Report 2012*. New York, USA : United Nations, 2012.

z něhož pocházejí první dostupné údaje) dosaženo žádného významného pokroku. Od 90. let je právě tato oblast postižena chudobou nejvíce.

Vedle počtu osob žijících s denním příjmem pod 1,25 USD se vykazuje také tzv. **hloubka chudoby**, neboli podíl středního příjmu osob žijících pod hranicí chudoby, který jim chybí k dosažení denního příjmu 1,25 USD.

V souvislosti s chudobou bývá často zmiňován tzv. „**bludný kruh chudoby**“ (někdy též „bludný kruh bídy“). Jedná se o koncept, který lze ve zjednodušené podobě shrnout do kauzálního řetězce nízkých příjmů → nízkých úspor → nízkých investic → nízké kapitálové akumulace → nízké produktivity práce směřující opět k nízké hladině příjmů. Nízká úroveň příjmů vede ale také k nízkým daňovým výnosům, a ty k nedostatečné a chabé státní správě. Jejím důsledkem je nejen vysoká míra korupce, ale také špatná infrastruktura odrazující zahraniční investory, špatné zdravotnictví a nedostupné školství, jež se opět promítají do malé produktivity práce a nízkých příjmů... Generace chudých rodičů je odkázána na práci svých chudých dětí, kterým se nedostává základního vzdělání ani lékařské péče a stávají se další generací „chudých rodičů“.

Hlad

Hlad patří k přímým důsledkům chudoby, resp. nízké úrovně důchodů a z ní vyplývající nízké úrovně spotřeby a je také – společně s chudobou – součástí prvního MDG. Hlad a podvýživa⁵ je jednoznačným projevem selhání lidských schopností opatřit si důstojné podmínky života a jeho příčinu nelze primárně hledat v nedostatku potravin. V globálním měřítku totiž převyšuje nabídka potravin a zemědělské produkce poptávku po nich o cca 20 %.

Podle neziskové nevládní organizace *Freedom from Hunger* a podle Organizace Spojených národů pro výživu a zemědělství (*Food and Agriculture Organization, FAO*) patří vedle chudoby ke klíčovým příčinám hladu:

- omezený přístup k půdě a vodě, resp. fakt, že většina ze zemědělské populace v rozvojových zemích hospodaří na půdě, která jim nepatří, nebo vlastní nepatrná políčka, jejichž výnos nestačí pokrýt nutriční nároky rostoucí rodiny;
- ozbrojené konflikty, které likvidují zemědělství a zpravidla vedou k navyšování vládních výdajů na zbrojení na úkor ostatních sektorů ekonomiky;
- přetěžování životního prostředí vyplývající jednak z populačního růstu v rozvojových zemích, jednak z plýtvání a nadprodukce v rozvinutých ekonomikách;
- diskriminace podle rasy, etnika nebo pohlaví související s nízkou přístupností vzdělání a zaměstnání v rozvojových zemích, ale také s tradiční bezmocností některých skupin obyvatel (především žen, dětí a starých lidí) hájit své zájmy.

---

⁵ Pro tyto účely je podvýživa chápána jako ekvivalent anglického pojmu *undernourishment* a za podvyživenou osobu je považován člověk, jehož denní příjem se dlouhodobě pohybuje pod 1 900 kcal (na tomto místě je možná vhodné uvést, že hranice absolutní chudoby se rovněž vztahuje k určitému základnímu spotřebnímu koši potravin, jehož energetická hodnota je průměrně 2 200 kcal na osobu a den, což vysvětluje rozdíl mezi počtem absolutně chudých a počtem podvyživených osob v globálních součtech). (FAO. *The State of Food Insecurity in the World 2012*. Rome, Italy : Food and Agriculture Organization, 2012.)

K nejzávažnějším důsledkům chronického hladu a podvýživy patří:

- vysoké ukazatele dětské úmrtnosti a náchylnost k nemocem (Podvyživené ženy jsou častěji nemocné, mají menší slabší děti náchylnější k nemocem a dříve umírají, což zvyšuje dětskou úmrtnost, která vede k vyšší porodnosti a uzavírá bludný kruh podvýživy. Na světě zemře každý rok na následky hladu a podvýživy 9 milionů dětí ve věku do 5 let. Valná většina z nich umírá v důsledku oslabení podvyživeného organismu na běžná infekční onemocnění dýchacích cest, průjmy, spalničky apod.);
- vyšší citlivost na endogenní změny (Rodiny trpící hladem a podvýživou fungují na hranici přežití. V případě jakýchkoli externích šoků v podobě sucha, záplav, tajfunů, sarančat, epidemií aj. jsou právě tyto lidé nejvíce a nejčteněji postiženými.);
- vývojové vady (V důsledku podvýživy trpí na světě asi 226 milionů dětí nedostatkem základních bílkovin, mastných kyselin, vitamínů a stopových prvků, které lidský organismus potřebuje ke zdravému růstu. Nedostatečné možnosti růstu a zdravého vývoje pak vedou k mentálním vadám a nižší úrovni inteligence.);
- nízký rozvoj lidského kapitálu (Podle studií nevládní organizace *Freedom from Hunger*⁶ lze prokázat souvislost mezi podvýživou a délkou školní docházky, jinými slovy i tam, kde je dostupné základní vzdělání, omezuje chronický hlad šance dětí na vzdělání – v celosvětovém měřítku se to týká asi 67 milionů dětí – a snižuje tak jejich ekonomický potenciál. Navíc rodiny trpící chudobou a hladem, které se snaží vysoké úmrtnosti svých dětí čelit zvyšováním porodnosti, obvykle nemají dostatek prostředků, aby zajistily alespoň základní vzdělání všem svým potomkům. Obvykle jej získá jen nejstarší syn, což vede jednak k nízké životní úrovni ostatních sourozenců, jednak k prohlubování nerovnosti v postavení žen a mužů ve společnosti.);
- nízký hospodářský růst (Studie FAO⁷ ukázaly na významnou souvislost mezi hladem a pomalejším ekonomickým růstem, podle níž zvýšení energetického příjmu z potravin o 500 kcal na osobu a den vede dlouhodobě k hospodářskému růstu vyššímu o 0,5 procentního bodu.).

Infekční choroby

Zatímco právě neštovice se podařilo globálním úsilím prakticky vymýtit ze světa již v roce 1979, malárie, pandemie HIV/AIDS, tuberkulóza a některé další infekční nemoci (např. dětská obrna) přetrvávají jako významný problém devastující především národy rozvojového světa s nemalými dopady na jejich ekonomiky. Infekční choroby podobně jako degenerativní poruchy způsobené například chronickým hladem zvyšují absenci dětí ve školách a v některých případech vedou k předčasnému ukončení školní docházky, snižují produktivitu práce dospělých, odrazují zahraniční investory.

---

⁶ FREEDOM FROM HUNGER. *World Hunger Facts*. Davis, CA, USA : Freedom from Hunger, 2013.

⁷ TANIGUCHI, K.; WANG, X. Does Better Nutrition Enhance Economic Growth? The Economic Cost of Hunger. In FAO. *Nutrition Intake and Economic Growth*. Rome, Italy : Food and Agriculture Organization, 2003.

- **Malárie** představuje v současné době onemocnění, s nímž bojují přibližně 3,2 miliardy lidí, přičemž většina z nich je infikována dvakrát během jednoho roku (celková incidence⁸ malárie dosahuje ročně přibližně 5 miliard případů ročně). Navzdory tomu, že malárii lze poměrně snadno a zcela vyléčit, jí každoročně podlehnou až 3 miliony lidí, většinou dětí do pěti let, z nichž 90 % tvoří obyvatelé subsaharské Afriky. Za zmínku snad stojí, že africké děti do 5 let věku jsou v závislosti na geografické lokaci vystaveny 1,6 až 5,4 záchvatům malárie za rok. Onemocnění malárií je spojeno s nechutenstvím, podvýživou a chudokrevností. Malárie postihuje nejintenzivněji nejnižší příjmové skupiny obyvatel, které si nemohou dovolit ani základní preventivní opatření proti malárii v podobě moskytiér a insekticidních postřiků.
- **Syndrom získaného selhání imunity (AIDS)** byl poprvé identifikován v roce 1981. Jedná se o infekční onemocnění způsobené virem selhání lidské imunity (HIV), které postihuje prakticky celý imunitní systém pacienta a ten umírá na běžné, za normálních okolností nezávažná, onemocnění. V současnosti žije na světě 34 milionů HIV pozitivních osob (každý rok jich přibude 2,5 milionu), z nich 69 % v regionu subsaharské Afriky, kde je nakaženo 5 % populace. HIV/AIDS mění demografickou strukturu obyvatel, nejhůře postižené země, jako je např. Zimbabwe, přijdou podle některých odhadů⁹ o bezmála 30 % pracovní síly a naděje dožití tam klesne o 27 let (v Botswaně o 25 let). Ohroženější jsou přitom ženy: jednak představují 57 % HIV pozitivních v subsaharské Africe, jednak bývají infikovány v nižším věku a umírají tedy dříve (např. ve Svazijsku, kde je prevalence HIV/AIDS v celé populaci bezmála 40 %, jsou HIV pozitivní tři z pěti žen ve věku 25 až 29 let).¹⁰
- **Tuberkulóza** je infekčním onemocněním přenášeným vzduchem, které ročně postihne cca 8,7 milionu lidí. Většina infekcí je ovšem asymptomatická a zůstává skryta, jen asi 10 % infekcí přejde v aktivní tuberkulózu, která pak – v případě neléčení – vede až v 50 % případů k úmrtí. V roce 2011 zemřelo na tuberkulózu na světě 1,4 milionu lidí, z nich 64 tisíc dětí. Nejvyšší výskyt tuberkulózy je zaznamenáván v subsaharské Africe, kde je jí nakaženo až 80 % populace.¹¹

Přístup ke zdravotní péči

Vedle malárie, tuberkulózy, pandemie HIV/AIDS patří k dalším zásadním zdravotním hrozbám pro rozvojové země spavá nemoc, dětská obrna, žlutá zimnice, břišní tyfus a další. V boji s těmito chorobami hraje klíčovou úlohu především

⁸ Incidence je počet nových klinických případů za rok. Kromě toho bývá u dlouhodobějších onemocnění sledována prevalence, tedy podíl osob trpících danou chorobou na celkové populaci daného regionu.

⁹ DEININGER, K.; GARCIA, M.; SUBBARAO, K. *AIDS-induced Orphanhood as a Systemic Shock: Magnitude, Impact and Program Interventions in Africa*. Washington, USA : World Bank Group, 2001.

¹⁰ UNAIDS. *Report on the Global Epidemic AIDS 2012*. Geneva, Switzerland: Joint United Nations Programme on HIV/AIDS, 2012.

¹¹ WHO. *Global Tuberculosis Report 2012*. Geneva, Switzerland : World Health Organization, 2012.

dostupnost zdravotní péče, a to nejen ve smyslu logistickém, ale také z hlediska finančního. Výjimkou v subsaharské Africe nejsou ani země, které na zdravotnické výdaje na obyvatele ročně nevynaloží ani 10 USD (představují asi 20 % subsaharských států, resp. 25 % obyvatel subsaharské Afriky¹²). V jižní Asii jsou naopak zanedbané výdaje na zdravotnictví kompenzovány vysokými přímými platbami pacientů (které tvoří až 60 % příjmů zdravotnických zařízení).

Přístup ke vzdělání a gramotnost

Podobně jako u zdravotní péče, je také v případě vzdělání jeho dostupnost otázkou nejen logistickou, ale především finanční. V rozvojovém světě existují tisíce odloučených izolovaných vesnic, které si nemohou dovolit platit učitele ani na jeden den v týdnu. Důsledkem je přetrvávající negramotnost (zejm. ve venkovských zemědělských oblastech) a nízká školní docházka. Ve světě existují výrazné rozdíly v aktuálních úrovních gramotnosti zejména v regionu subsaharské Afriky, jižní Asii a částečně i na Blízkém východě a v severní Africe, kde je ovšem situace v současné době značně nepřehledná. Jižní Asie navíc vykazuje také nejvyšší genderové rozdíly v úrovni gramotnosti (jen 50 % gramotných žen : 73 % gramotných mužů). Do první třídy základních škol je ale v tomto regionu zapsáno 91 % dívek a 93 % chlapců, což dává v nejbližších letech naději na zvýšení podílu gramotných v celé populaci bez rozdílu pohlaví. Situace v subsaharské Africe je podobná, ačkoli genderová nerovnost v gramotnosti je poněkud mírnější (53 % žen : 74 % mužů). V subsaharské Africe ovšem vlivem pandemie HIV/AIDS klesá podíl učitelů s pedagogickým vzděláním (z bezmála 80 % na současných 72 %), což v budoucnosti přinese zásadní problémy a pravděpodobně zhorší přístup obyvatel regionu k základnímu vzdělání. Potenciální ohrožení úspěchů v boji s negramotností a analfabetismem může také představovat nízká „propustnost“ mezi sekundární a terciární úrovní školství, kdy v subsaharském regionu na vysokou školu dochází jen necelých sedm procent populace v odpovídající věkové kohortě.

Přístup k pitné vodě a kanalizaci

V současné době žije na světě přinejmenším 1 mld. lidí bez dostupného spolehlivého zdroje pitné vody a více než 2,5 mld. lidí bez základních hygienických zařízení. Důsledkem této žalostné bilance je rozsáhlejší a rychlejší šíření infekčních chorob v rozvojovém světě a výrazné komplikování boje s nimi.

Bohužel budování nezbytné infrastruktury, které by zajistilo širším vrstvám obyvatel – zvláště na venkově – spolehlivé zdroje nezávadné vody a sanitární vybavenost, je finančně i technicky značně náročné i v poměrně hustě obydlených městských oblastech, natožpak v zemích s extrémně řídkým osídlením (jaké má např. Botswana nebo Namibie, kde připadají průměrně 3 obyvatelé na 1 km²). Také proto existují mezi jednotlivými rozvojovými regiony tak zásadní rozdíly, které jsou navíc umocněny trvalou nebo dočasnou nedostupností a nespolehlivostí povrchových zdrojů vody (i užitkové) a nedostatečností či nerovnoměrným rozdělením ročních srážkových úhrnů. Nedostatek, resp. nerovnoměrné rozložení vodních zdrojů napříč planetou je

---

¹² Země, jejichž výdaje na zdravotnictví nepřesahují ročně 10 USD na osobu, představují asi 168 milionů obyvatel Afriky.

ostatně zásadní problém zejména pro zemědělství (ať už se jedná o rostlinnou nebo živočišnou výrobu) a zprostředkovaně má tedy zásadní vliv na výživu obyvatel i na výši jejich příjmů. Budování artézských studní, které získávají vodu z hluboko uložených podpovrchových ložisek (a které například v Afghánistánu nebo subsaharské Africe pomáhá budovat i česká společnost Člověk v tísní), není dlouhodobě udržitelným řešením problému, i když jej pomůže dočasně oddálit. Po vyčerpání podzemních vod, které se obnovují řádově stovky až tisíce let, nezbude v oblasti již žádný alternativní zdroj.

Zemědělství a exploatace krajiny

Bylo již uvedeno, že zemědělství stále zaměstnává cca 40 % pracovní síly rozvojového světa. Existují ovšem i ekonomiky (např. Etiopie, Keňa, Madagaskar, Mozambik, Rwanda, Tanzanie, Uganda, Zambie), kde představuje agrární zaměstnanost dvě třetiny až tři čtvrtiny z celkové zaměstnanosti. Závislost těchto ekonomik na zemědělských výnosech je extrémní. Nejedná se přitom o oblasti s vydatnými a pravidelnými srážkami nebo regiony vhodné pro budování umělých závlahových systémů. Jde často o chudé africké země, kde monokulturní hospodaření vede k vyčerpávání půdy a exploataci krajiny. Rostlinná a živočišná produkce za těchto okolností zesiluje nebezpečí **desertifikace**, které je nejvyšší právě v lokalitách nejhůře postižených chudobou a hladem. Jedná se o regiony s marginální zemědělskou produktivitou, postižené nadměrným spásáním vegetace dobyt看em, kácením a těžbou dřeva, o oblasti, které díky nedostatečné infrastruktuře a bez přístupu na světové trhy nepřitahují investory a podnikatele. Hospodaří na nich tradičními technikami s klesajícími výnosy rodiny se stále vyššími počty potomků. Neudržitelná situace vede k masové migraci venkovského obyvatelstva do měst s nevyhnutelným důsledkem v podobě rozrůstajících se slumů a s dalšími sociálně-patologickými důsledky. V současné době pokrývají aridní oblasti světa cca 40 % souše a žijí na nich asi dvě miliardy lidí. Přibližně desetina až dvacetina této plochy (6 – 12 mil. km²) již podléhá totální degradaci. V těchto podmínkách žije asi 5 % světové populace (350 milionů lidí), v oblastech ohrožených desertifikací pak další 1 miliarda osob.¹³

Zadluženost a přístup k financím

Vysoké břemeno dluhů s sebou nese v rozvojovém světě dva klíčové důsledky:

- Jedním je tzv. **bludný kruh dluhů** (*vicious circle of debts*), který „spočívá v tom, že kritická zadluženost odrazuje příliv kapitálu a investic ze zahraničí, a tím znesnadňuje rozvoj produkční kapacity, která je však potřebná k vykoupení se z dluhových obtíží.“¹⁴ Rozvojové země dnes dluží celkem bezmála 5 bil. USD, v absolutní výši i v poměru k *GNI* je nejzadluženějším regionem Evropa a střední Asie. Subsaharská Afrika je sice v absolutní výši druhým nejméně zadluženým regionem, v poměru k jejímu *GNI* je ale její zadluženost druhou

¹³ JOHNSON, P. M.; MAYRAND, K.; PAQUIN, M. *Governing Global Desertification: Linking Environmental Degradation, Poverty And Participation*. Franham, UK : Ashgate Publishing, 2006.

¹⁴ FÁREK, Jiří. Problém zahraniční zadluženosti ve světové ekonomice. *Mezinárodní politika*. Praha: 2004, roč. 28, č. 11.

nejvyšší (24,8 % *GNI*, hodnota srovnatelná s Latinskou Amerikou – 22,7 % *GNI*, nebo jižní Asii – 20,0 % *GNI*). Podíl koncesivních půjček na celkovém objemu je nejvyšší v Africe a na Blízkém východě (cca 30 % celkové zadluženosti).

Dluhová služba (splátky jistiny i úroků) odčerpává rozvojovým ekonomikám významnou část jejich růstového potenciálu¹⁵ a má degenerativní účinky na hospodářství. Odpor veřejnosti k důslednému vymáhání dluhů od nejzaostalejších ekonomik světa a reálná nesplacitelnost některých závazků vedla k jednáním o odpouštění dluhů v rámci iniciativy pro **těžce zadlužené chudé země** (*Heavily Indebted Poor Countries*, HIPC).

- Druhým závažným důsledkem vysoké zadluženosti rozvojových zemí je „**vytěšňovací efekt**“. Vlády rozvojových zemí si často půjčují i od domácích komerčních bank, které pak nejsou motivovány k poskytování úvěrů soukromým podnikatelským subjektům nebo domácnostem. Stát je spolehlivější dlužník a banky díky tomu nemusejí podstupovat vyšší podnikatelské riziko. Tuto skutečnost je možné dokumentovat například nízkým podílem peněžní zásoby (peněžní agregát M_2) na celkovém *GDP* země. Zatímco v České republice je tento podíl cca 73 %, ¹⁶ nejchudší ekonomiky světa jako je Demokratická republika Kongo a Středoafriická republika mají tento poměr nižší než 20 %, Rovnicková Guinea nebo Čad dokonce nižší než 15 %. Přitom půjčky v řádu desítek dolarů (tzv. mikrofinancování) mohou jednotlivcům pomoci v boji s chudobou i hladem, zlepšují dostupnost vzdělání i zdravotní péče. Ostatně právě za tyto zásluhy se stal v roce 2006 bangladéšský ekonom Muhammad Yunus nositelem Nobelovy ceny míru. Jedná se o zakladatele mikrofinančních institucí, které dnes poskytují mikroúvěry (zpravidla do 100 USD) s komerčním úročením soukromým subjektům prakticky po celém v rozvojovém světě.

---

¹⁵ Těm nejzadluženějším, jako je Zimbabwe nebo Belize, dokonce přibližně desetinu jejich celkového *GDP*.

¹⁶ Ale výjimkou nejsou ani země, kde je tento podíl větší než 100 %. Např. Lucembursko vykazovalo v roce 2011 dokonce 488 %, Hongkong 328 %, Japonsko 239 %, Nizozemsko 231 %... (WB. *World Development Indicators 2013*. Washington, USA: World Bank Group, 2013.)